

Slovenska Gospodinja

Izhaja vsako 3. soboto v mesecu kot priloga »Naš. Listu« in velja posebej prejemana na leto 3 K.

Leto IV.

V Ljubljani, 29. avgusta 1908.

Št. 8.

Uredništvo »Slovenske Gospodinje« je v Ljubljani, Mestni trg št. 17

M. G.:

Razstava „Otrok“.

V stoletju otroka živimo, v času, ko se je začela obračati na otroka največja pozornost in skrbnost. Človeška družba in država sta obče spoznali, da je najplemenitejša dolžnost posameznikov in vsega človeštva skupaj posvečati največjo skrb duševni in telesni odgoji mladine. To spoznanje je začetek nove kulturne dobe, katere glavni temelj je misel: v otroku je bodočnost človeštva. Človeštvo se osreči in izpopolni le tedaj, če bomo varovali otroka pred vsakršnim zanemarjenjem in grdim ravnanjem, če bomo skrbeli, da dobe otroci svojim telesnim in duševnim zmožnostim primerno odgojo.

Po vsem kulturnem svetu se ustanovljajo razna otroška zavetišča, bolnišnice, otroški zavodi, sirotinski sveti, varovalnice, vrtci, da, celo hoteli. Prirejajo se najraznovrstnejši tečajji in predavanja; vse ima namen poučiti ljudstvo, kako neizmerne važnosti je odgoja otrok in kako je od te odgoje odvisna bodočnost celih narodov. Izdajajo se debele knjige, brošure in časopisi, ki razpravljajo o tem, prirejajo se končno razstave vseh v otroško življenje spadajočih predmetov. Namen teh razstav je podati svetu sliko kulturne dobe tedanjega časa, pokazati nadalje, kako so živeli, se odgajali, se učili ter se zabavali otroci v preteklosti, kako žive danes. Na ta način se nudi občinstvu najlažja prilika, da se pouči in orijentira, kaj ima še storiti, da se izboljša življenje otroka in s tem človeštva sploh. Take razstave so velevredne tudi zato, ker se z njimi vzbuja smisel za vzgojo in oskrbo otrok tudi tam, kjer ga morda doslej še ni bilo ter se opozarja na razne nedostatke v odgoji mladine.

Slovinci smo se do danes primeroma malo zanimali za svoj naraščaj. Manjka nam še vedno raznih otroških zavetišč in šol, dasi se je v tem oziru storilo že mnogo, — manjka nam odgojnih knjig, dobre mladinske literature i. dr.

Da se vzbudi v vseh slojih slovenskega občinstva zanimanje za vse, kar spada v življenje otroka, priredi »Splošno slovensko žensko društvo«

septembra meseca t. l. razstavo z geslom »Otrok«, katere namen je pokazati vse, kar so storile znanost, umetnost, literatura in obrt, kaj so nadalje storila razna društva za oskrbovanje otroka, in to v prvi vrsti pri nas, v drugi vrsti pa tudi drugod. Razstava bo kolikor mogoče narodna, slovenska. Razstavili se bodo predmeti, ki so jih včasih uporabljali in predmeti, ki se sedaj uporabljajo pri otrocih.

Vršila se bo razstava v vseh gornjih prostorih ljubljanskega Narodnega doma ter se otvori 8. septembra. Veliko dvorano in en del stranskih prostorov napolnijo večinoma ljubljanski slovenski trgovci s svojimi predmeti.

Jako zanimiv in podučen bo higijenski oddelek. Tudi ljubljanski otroški vrtec, ljubljanske slovenske šole, dalje gluhonemnica in zagrebški zavod za slepce se udeleži razstave s svojimi učili in z izdelki svojih gojencev. »Družba sv. Cirila in Metoda« pošlje na razstavo dela iz svojih otroških vrtcev ter še nekaj drugih stvari.

Posebno pozornost obrača odbor pri aranžiranju razstave tudi na slovensko umetnost, ker se v tem oziru pri nas ni doslej storilo še čisto nič. Že pred meseci je razpisalo »Splošno sloven. žensko društvo« tri častne nagrade za tri najboljše slike iz otroškega življenja oz. za ilustracijo kake slovenske bajke ali pravljice. In res je poslalo že več umetnikov svoje umotvore, nekateri jih pa še pošljejo, tako da bo razstava »Otrok« hkratu tudi kabinetna umetniška razstava in že zaradi tega jako zanimiva.

Med igračami bo gotovo vzbujala pozornost skupina 50 punčk, ki jih oblečejo ljubljanske gospe in gospodične v pravilne slovenske in slovanske narodne noše.

Vsa razstava bo obsegala okoli 35 skupin, ki bodo vse instruktivne in okusno sestavljene. Odbor izda tudi razstavni katalog, ki bo imel tudi več medicinskih, pedagoških in drugih praktičnih člankov ter nekaj črtic iz otroškega življenja.

Letošnje leto se praznuje 60-letni jubilej vladanja našega cesarja. Navadno so taki jubileji zelo hrupni in zelo dragi ter ne ostavijo narodom nobene

druge koristi, kakor semtertja kako odlikovanje in kak red. Jubilej našega cesarja pa je izjema med jubileji, zakaj cesar si je vse veselice in zapravljive parade sam prepovedal. Izrazil pa je željo, naj bi se njegov jubilej praznoval z dobrimi, blagimi deli, ki bodo donasala trajno korist človeštvu. Predvsem je želel naš cesar, naj se njemu v spomin misli na uboge in bolne otroke. Za take otroke naj se zbira denar, naj se zidajo bolnišnice in naj se odpirajo šole, zavetišča in zdravišča. Ta želja je bila narodom ukaz. Zares se je v tekočem jubilejnem letu storilo za uboge in bolne otroke že toliko dobrega, kakor v vseh šestdesetih letih cesarjevega vladanja skupaj ne. Tudi Slovenci so se po svojih močeh pridružili temu slavlju. Ljubljanski občinski svet ustanovi dve otroški zavetišči ter je kupil v lepi Gorenjski grad Zatišje, kamor pojde vsako leto 150 slabotnih ubožnih otrok na počitnice. A tudi razstava »Otrok« ne bo ostala brez trajne koristi. Pokaže nam, kaj imamo, pa tudi česa še nimamo za izboljšanje telesnega in duševnega procvita naše mladine ter zbudi več realnega delovanja za našo mladino. Doslej se je o mladini le pelo, zdihovalo in tožilo; doslej so zanemarjeno mladino le pretepali, zapirali med tatove in zločince, doslej se je mladino le kaznovalo, ne pa boljšalo. Niti se ni zadrževalo, da bi se naša mladina ne kvarila. Nihče je ni ščitil, branil, boljšal! — Krivenčasto in v svojem jedru gnilo drevesce pa se ne da polepšati več. Otroka, ki je že pohujšan, tat, vlačugar ali ki ima v sebi vse kali telesnega in dušnega propada, takega otroka se ne more rešiti več. Ako pa se da še rešiti, je treba za to posebne sposobnosti vzgojiteljev in posebnih vzgojnih in zdravniških sredstev.

Ta sredstva pa dobe narodi v svojo lastno korist in v blagor svojih otrok, ki so bodočnost države, baš letos o priliki cesarjevega jubileja. Nadejamo se, da tudi ljubljanska razstava »Otrok« donese nekaj trajnih koristi našemu narodu in naši deci! Če se to zgodi, bodo mogle biti na to ponosne ljubljanske dame, ki to razstavo priredel

Josip Premk:

Nelica.

Nredramila se je Nelica, in prav tako se ji je zdelo, kakor da jo je nekdo glasno poklical...

Privzdignila je nekoliko glavo, da je bilo uho prosto; pa v sobi je bilo vse tiho, samo tam pred kipom Matere božje je prasketal plamenček nočne lučice, potuhnul se je včasih, kakor da ga je strah neme tišine, potem pa je vzplapolal zopet in višnjevi kolo-barček se je zarisal okoli gorečega utrinka. In tam v

obližju je bilo svetlo, sem po sobi pa so se razgrinjale sence sobne oprave — dolge in temne, zamajale so se vsak hip, ko se je zganil plamen in se potem zopet skrivnostno ožile liki preteče pošasti.

Nelico je obšla čudna groza. Obrnila se je v postelji, ki je stala blizu okna, da ne vidi teh temnih senc, potegnila je odejo čez glavo, in samo oči je pustila proste, da je lako zrla vun skozi okno.

Zunaj je bila jasna noč in tako čiste so bile zvezdice, kakor da jih je kdo obrisal s svežim robcem. In Nelici se je zdelo, da so uprte tiste zvezdice naravnost v njo, da ji mežikajo in ji hočejo povedati bogve kaj...

In tisti hip se je porodila v Nelici želja, da bi se dvignila tja gori med srebrne nebeške cvetke, hitela od ene do druge, jih trgala in polagala pazno v predpasnik, in ko bi jih imela že mnogo, tako iskrečih se in lepih, bi se ozrla na zemljo in pogledala, kje trepeče v strahu kaka tako sama deklica kot ona in si želi z njo nad zvezde... Tisti bi jih stresla v naročje, vso posteljo bi pokrila z njimi, da bi bilo v sobi svetlo kakor ob belem dnevu in bi moral izginiti iz nje vsak strah.

Tedaj se je v kotu nekaj glasno zgenilo, počilo je, kakor da je stopil nekdo krepko in trdo in Nelica je smuknila pod odejo.

Tako vroče jej je postalo kakor da jo je kdo oblijl z gorko vodo, po hrbtu in prsih so jej tekli potni curki in bala se je sama svojega diha. Pričakovala je, da stopi vsak hip nekdo k postelji, ji odvrže odejo in se skloni nad njo z bogve kako groznim obrazom... Zato je zakopala obraz v blazine, da ne bi videla in čula, kdaj se zgodi tisto grozno; krčevito je privila k sebi odejo in pridržavala dihanje, da so se ji napenjale žile na vratu in sencih. In sama ni vedela, kdaj se jej je orosilo oko; ni hotela, a prsi same so se dvigale in zaihte, nekaj časa tiho, pridušeno, zadržavala je jok na vse načine, a bila je preslaba in curkoma so se ji vdrle solze. Ni vedela zakaj, a čutila je, da mora jokati, jokati glasno, da izplaka vse, kar jej je tako težkega ležalo v mladostni duši...

Ni še bilo davno, a Nelici se je zdelo, da je bilo pred davnim časom, tam v tistih zlatih dneh, ki se jih je še komaj spominjala... Bogve kako je prišlo, da se je čutila naenkrat tako osamljeno in pozabljeno, kar naenkrat je moralo priti, — a zakaj — ... Tega devetletna Nelica ni mogla razumeti.

Spomnila se je včasih tistih večerov, ko je sedela v naročju matere mlade in lepe, ki se je vsak hip ozrla, kdaj se odpro vrata, da vstopi oče. In ko je prišel, mu je stekla nasproti. Natanko je videla Nelica, ki je takrat tekala še s slabotnimi nožicami, kako sta se objela, kako sta si pogledala veselo v oči in vedno se je zgodilo, da se je sklonil oče in je poljubil njeno mater. In potem je pristopil k njej — Nelici, zasmejal se jej je, jo včasih vščipnil v tolsto ličice,

jo dvignil k sebi in zaplesal ž njo, dokler mu je ni iztrgala mati in jo obsula z neštetimi poljubi.

»Ti si moja Nelica, kaj ne? Vsa si moja?« jej je šepetala mati in žugala očetu s prstom.

Pa tedaj je pristopil tudi oče, objel je obe, in ni ga bilo večera, da bi ne dobila Nelica od njega oranže in jabolka.

Tam v kotu je imela igrač, da skoraj že ni vedela, s čim naj bi se igrala. Miklavž z rdečimi očmi in dolgo, volneno, belo brado je stal mogočno na štirioglati, rumeni deski in jo gledal tako dobrotljivo kakor da jej hoče povedati že kar vnaprej, da je prihodnje leto zopet obišče. Parkelj, kateremu je od jeze, ker je gledal tako svetlo in divje, odlomila dva rogova, je moral trpeti dolgočasno samoto pod omaro, od koder ni tako očito kazal svojega kosmatega lica, ki se ga je včasih, ko ni bilo blizu matere, resnično zbala. Velika punčka, ki je imela majhna ustka in napihnjeno lice, jo je tudi često ujezila, ker ni hotela rajati in plesati ž njo, ampak je obležala leno in nepremično, kamor jo je položila. V največje veselje pa jej je bil možic, ki je pomigal z rokami in nogami, ako ga je pocukala za nitko. In Nelica ga je cukala tako dolgo, da se je nitka utrgala — zato pa je dobivala odslej le jabolka in oranže, za kar je bila očetu zelo naklonjena. Komaj ga je pričakovala, in nestrpno je vedno pogledovala, ali se je solnce že skrilo, ker pred večerom očeta ni bilo nikdar domov, včasih pa šele, ko so bile že povsod prižgane luči.

In tako sta pričakovali očeta vsak večer.

Nekoč pa se je oče zakasnil dalje časa kakor navadno. Zelo, zelo dolgčas je bilo Nelici, ko je posedala že nekoliko zašpana okoli matere, ki je ni hotela nič tako ljubkati kakor sicer. A naposled je oče vendarle prišel, zgovoren in dobre volje in prvič je videla Nelica, da takrat mati ni hitela k očetu in ga ni objela. Zelo čudno se jej je zdelo to. Ali ko jej je oče podaril namesto enega jabolka kar tri, je pozabila na materino zamišljenost in vsa zadovoljna in vesela je odšla v posteljico.

Prihodnji večer pa jo je mati opravila praznično kakor ob nedeljah, in ni se malo začudila Nelica, ko jej je povedala, da gresta čakati očeta.

Tam pred veliko hišo sta hodili gorindol, in ko je prišel iz tiste velike veže oče, se je usulo na cesto kar cele trume delavcev, umazanih in črnih. Tako lep se je zazdel Nelici tisti hip oče, ker on ni bil tako umazan in črn, spodobno je bil opravljen in vsi, ki so hiteli iz tiste velike hiše, so ga pozdravljali, ker Neličin oče je bil v tovarni delovodja.

Nikdar še ni bila Nelica v tistem predmestju, zato se jej je zdelo vse tako čudno, nerazumljivo. Majhne hiše so se vrstile v vijugastih vrstah in pred njimi so se igrali otroci, zamazani in raztrgani, kakoršnih Nelica ni videla nikdar v hiši, kjer je stanovala ona. Nobeden ni imel pentlje v laseh, ne porcelanaste punčke

ali Miklavža s srebrno paličico, kar tam po prahu so se valjali, si pljuvali v roke in mesili iz blata čudne kepe in hlebe. Starejši pa so se podili, se pretepali in kričali. Tam na oglu pa je videla, kako je šibal bradat mož kuštravega dečka in ga vrgel naposled v vežo kakor garjevega mačka. Nelica se skoraj ni upala naprej, ker grozen se jej je zdel tisti bradati mož in šele, ko jo je oče prijel za roko, se je plaho privila k materi in gledala v drugo stran. Ko so bili že daleč naprej, je vprašala očeta, zakaj je tisti mož tako pretepal dečka.

»Zato, ker je surov in — pijan menda«, jej je odgovoril oče. Nelica je razmišljala, zakaj se ne igra tisti deček s konjički in se raje podi po prahu, da je bil ves zamazan in kuštrav. In tisti hip je šinilo v glavico, da morda oni deček nima igrač, da njegov oče ni tako dober kakor njen, in velik stud jej je vstajal v srcu do tistega bradatega moža.

Drugi večer pa jo je mati zopet opravila, a Nelica se je branila iti med tiste umazane hiše, bala se je prizorov, ki jih je videla včeraj, zato sta ostala nekoliko dalje od tovarne, dokler ni prišel oče. Skoraj je bila že trudna Nelica, ker precej dolga je bila pot tja do tovarne. A tistega večera niso šli domov — oče ni hotel, ampak stopili so v hišo, kjer je bilo mnogo ljudi. Nikdar še ni bila Nelica v taki družbi, kjer se je tako smejala in pelo in nikdar še ni videla toliko mož, čudno glasnih in veselih. Zato jej je bilo nekako tesno pri srcu, vsega se je bala in najraje bi bila poprosila očeta, da bi šli domov, toda oče je bil videti zelo dobre volje. Celo znanci so se zbrali okoli njega in Nelico je vonj po pijači kar omamljal, dasi ni mnogo pila — nekako zaspano in vroče jej je postajalo in tako trudno se je čutila, kakor da je hodila bogve kako daleč. Sama ni vedela, kdaj je zaspala. Zbudila se je šele drugo jutro v posteljici, ko jo je poklicalo že veliko solnce.

In naslednji večer sta z materjo zopet pričakovali očeta; in zdelo se je Nelici, da je materin obraz zelo dolgočasen, nič tako veselo je ni pogledala, tja na vrata je zrla, kdaj se morda odpro in ves zamišljen je bil njen pogled . . .

»Nič več te ne ljubi oče, Nelica,« je dejala in jo pogladila po svilenomehkkih kodrih. Pa menda se je prestrašila sama te misli, ker nasmehljala se je in Nelica je bila zopet nekoliko pomirjena: okoli materinih ustnic je igral usmev, samo oči so se svetlikale pritajeno — mokro . . . In tudi poljubila jo je; dolgo, dolgo so počivale njene ustnice na Neličinih, vztrepetale so in nemirno je drhtela.

»Morda naju je res pozabil,« je zavzdihnila čez hip, samo zavzdihnila in nerazločen je bil šepet, Nelica ga ni razumela . . . — In potem so se vrstili večeri, tisti dolgi večeri, ko sta se z materjo zrla molče in se je Nelica ni upala motiti v njeni zamišljenosti . . . Dolgčas se je mahoma naselil pri njih, nič več ni do-

bivala Nelica slaščic in ves smeh in vse veselje je umrlo. Materine oči so postale otožne in samo včasih se je še sklonila k Nelici, jo prižela k sebi in Nelica je začutila, da mora biti mati zelo nesrečna... Ni je pravzaprav razumela, a udala se jej je z otroško, veliko ljubeznijo, brez vprašanj — zakaj in kako je prišlo tako..., ker očeta se je tako bala, nič več se ni zdel tako dober, odkar je prihajal vsakokrat pozno v noč domov. Mater pa je ljubila tembolj; vsa njena ljubezen je kipela k njej, morda prav zato, ker se jej je oče odtujil.

In nekoč, ko je Nelica že spala, se je prebudila nenadoma. Videla je, kako plaka mati, še vedno na istem stolu, kjer je sedela zvečer ž njo. Pozno je moralo biti, ker zdelo se jej je, da je spala že dolgo, a prebudila se je nenadoma, ker mati je zajokala glasno in ž njo tudi Nelica, ne vedoča zakaj... Šele ko se je sklonila, je videla, da leži na očetovi postelji nekdo popolnoma oblečen, in ko je začul Neličin jok, se je dvignil in se opotekal preko sobe...

»Čemu jokaš — a-a-a?! Lačna si — pra-a-avi mati, zaradi mene. Nič se ne boj, bo že bolje, e-e-e-e, saj te imam rad!«

In opotekel se je k njej in se sklonil nad njo in Nelica je zavonjala smrdeč dih po — pijači.

Nato se je opotekel nazaj k postelji in mati je premagovala jok, da bi vsaj Nelica zaspala.

In tako so umrli za njo tisti zlati dnevi, ko se ni bala očeta, tiste lepe ure, ko so živeli vsi zadovoljno in srečno in ji ni mati nikdar odrekala koščka kruha, kakor mnogokrat sedaj; minili so in Nelica se jih je spominjala le še kakor krasnih sanj. — —

Nelica je planila iz postelje...

Samo za hip se jej je vsilila misel na preteklost in vsa sedanost se jej je zazdela tako grozna, neznosna...

Pozno je bilo, zelo pozno, megla se je že zgostila zunaj, le nekaj zvezd je še svetlikalo iz nje.

Stala je ob postelji, nevedoča, zakaj je planila iz gorkega ležišča, a prav tako se ji je zdelo, kot da je začula nekaj groznega...

Ne, matere ni bilo doma. Tam je stala postelja, prazna in pogrnjena in tudi očeta ni bilo, kakor navadno.

Nelici se je skrčilo srce ob čudnem strahu... Zvečer je sedela tam na tistem stolu in ga pričakovala kakor vedno, a sedaj je ni bilo. —

In tedaj jo je zopet pretreslo do kosti, ker natančno je razločila materin glas, proseč in jokav je bil in — nekdo je butnil ob vrata.

Nelica je skočila tresoča se od strahu v poltemen kot, a videla je natanko, kako grozen in zaripljen je bil očetov obraz, ki se je tisti hip pojavil med vrati.

Mati ga je držala pod pazduho in omahovala z njim, ker je bila slabša in njene oči so bile rdeče in motne od solz...

Takega ni videla Nelica očeta še nikdar. Govoril je zamolklo in zadirajoče in s pestjo je udarjal po mizi.

Zarožljalo je okno, nekaj je zagrmelo; Nelica se je prestrašena vrnila.

»Moj Bog — Ana! Ne! Ne!« je kriknil hripav, pijan glas očeta. »Za božjo voljo, ne!«

Nelica je videla samo, da so zaplapolali dolgi materini lasje v zraku, mozek in kosti pretresujoč vzkrik je napolnil ozračje — zamolkel padec na dvorišču, in vse je bilo zopet mirno... Uboga Nelica je bila brez matere.

I. L.:

Žena v starem veku.

»Ženský klub český« je začel poleg svojih tiskanih letnih poročil izdajati svojo knjižnico pod naslovom »Naše snahy« (naši smotri). Kot prva številka teh publikacij je izšla pred časom knjižica pod naslovom »Svoji k svojim«, kjer je to geslo natančneje objasnjeno. Med drugim si je ženski klub postavil tudi za svojo dolžnost, da pospeši dosledno izvajanje tega gesla posebno med ženstvom, ki ima s tem največ opraviti in ima tu takoj najlepše polje narodnega dela. V zadnjem času pa je izšla v tej zbirki nova, po vsebini zelo bogata knjiga pod naslovom »Žena«.*) Lansko leto se je vršila v ženskem klubu vrsta predavanj pod gornjim naslovom. Teh predavanj namen je bil podati zgodovino žene, nje pomen v zgodovini in razvoju narodov, v kakšni luči nam jo kažejo razne dobe časa; hkratu pa tudi pojasniti stremljenja in boje današnje žene, nje stanje z raznih stališč in v raznih razmerah. Del teh predavanj imamo priobčenih v tej knjigi v nekaki harmonični celoti. Knjiga ima sedem oddelkov: Žena v starem veku, — Žena v srednjem veku in renesansi, — Moderna žena, — Moderna žena v zakonu, Žena kot učiteljica, — Žena delavka, — Žena umetnica.**)

Letos se je vršil v klubu nov zanimiv cikel predavanj pod naslovom: »Vzgoja«, ki ga je vpeljal univ. prof. Čada in članice kluba so potem ta predmet

*) »Žena«. Publikace »Žen. klubu česk.«. Tisk. Ed. Leschinger. Praga. 1908. Cena ?

***) Nadaljnja predavanja so bila: Žena-rokodelka, — Žena-trgovka, — Žena v državni službi, — Žena-uradnica, — Privatna učiteljica, — Akademično izobražena žena, — Slikarice raznih dob, — Polje ženskega dela.

obdelale v posameznih predavanjih od raznih strani. Ni dvoma, da prineso taki cikli več koristi, nego posamezna predavanja in zelo primerno je, da se predavanja potem v celoti natisnejo in izdajo. Zato je tudi knjiga »Žena« splošne in trajne vrednosti in nudi obilo novega in zanimivega zlasti Slovenkam, ki nimamo še prav nikakega sličnega dela. Zato bi se morale inteligentne Slovenke že zaradi bogatega in krasnega češkega slovstva vseh strok učiti češčine.

»Izdajamo knjigo zato«, pravi urednica v predgovoru knjige »Žena«, »da bi predvsem naše izvenpraške članice in sploh žene vseh vrst imele priložnost iti po tej poti, kakor me, da bi spoznale naša stremljenja za izboljšanje stanja žen. Treba je bilo prehoditi pot zgodovine in najti iz nje, kako se je žena v družbi razvijala in kako je vplivala nazaj na družbo. Treba je bilo pogledati jo pri njenem delu v družini in zunaj nje. Šele tako smo dobile vso sliko dosedanjega razvoja žene, njenega življenja s svetlih in jasnih strani. Šele na tej podlagi moremo sistematično delovati dalje, da izboljšamo svoj položaj: odstraniti moramo ovire, ki ženo zadržujejo ali jo celo odganjajo od prave poti. Razjasniti moramo to pot in buditi v ženah zavest in radost, da hodijo po nji in pomagati jim hočemo, da vztrajajo . . . kajti žene vedo, da morajo same izvršiti to delo in pravo poznanje je prvi predpogoj vsakega poboljšanja.«

V prvem predavanju govori phil. dr. Olga Fischerová-Šrámková o ženi v starem veku. Nakratko razrešuje vprašanje o matriarhatu in pride do zaključka, da je matriarhat (prvenstvo materinskega prava), ako je sploh eksistiral, trajal le kratko dobo. Razmerje moža k ženi se je pokazalo v oni prvotni dobi takoj kot nasilje; kajti dočim je žena posvečevala svoje sile otrokom, domu in možu, je bil mož — bojevnik, svobodni lovec, kateremu je bila ona — kot slabša — predana na milost in nemilost. In vendar se je ravno z domačim ognjiščem postavilo ognjišče kulture. Šele ko so narodi postali stalni, so začeli živeti višje kulturno življenje, in na tem domačem kulturnem polju je delala žena. Kot varovateljico domačega ognjišča so častili Grki Hestijo, in Teurida jim je bila boginja medsebojnega miru. Vkljub temu je žena postala sužnja posebno v orijentu. Kako so Grki gledali na ženo, nas uči grška mitologija. Celo Hera, žena najvišjega Cevza, se ni mogla ubraniti, da bi njen mož ne ljubil drugih. In če je bila ljubosumna, ni bila varna pred njegovo mogočno jezo, ki se je izražala na zelo nebožji način. In vendar, kako krasno sliko ljubezni nam nudi Homer o Andromahi in Hektorju! Zaradi ene same Helene je nastala cela trojanska vojska. Kdo ne pozna zvestobe žene »božanskega trpina« Odiseja? V Antigoni, Efigeniji podaja nam klasična drama tipe, ki nam kažejo, kako visoke pojme je imel stari Grk o ženi. »Ne sovražiti, ljubiti je moja dolžnost.« In kakšna kontraste vidimo nasprotno v Klitemnestri in drugih nezvestih ženah!

Jasni grški duh je uvidel, da je harmonija med možem in ženo pogoj domače in javne sreče. Ko je družinsko življenje v Atenah že propadalo ter je postalo stvar špekulacije in kupčije, je Ajshil v svojih Eumenidah poklical na Areopag vzvišeno postavo Atene in klical razdvojene duhove pod njeno varstvo. Prepozno. Heterizem se je razvil v Atenah in s tem je padla moralna sila družine in — države. Nasproti temu so ostali Špartanci silnejši. Tip Špartanke, ki je sinu, odhajajočemu v vojsko govorila, kažoč na ščit: »ali na njem«, ali z njim, se je ohranil dolgo. To je delala vzgoja, ki je vzgajala Špartanko harmonično z možem. V Atenah tega ni bilo, zato so najduhovitejše ženske postale hetere, in atenska mladina je pri njih veselo živela. To je ubilo značaje in prenasičenje je peljalo v perversnost. Aristofanova komedija se posmehuje i ljubosumnim ženam i učenim heteram. Spoštovanja do žene ni bilo več, in Grška se je bližala svojemu koncu. Domače ognjišče, čegar središče je žena, oni sveti ogenj, ki je vir domače in obče sreče, vse to je bilo oskrunjeno, uničeno. Na isto podlago je bil stavljen stari Rim. Ženska krepost je bila spoštovana. Ena sama mati je mogla rešiti Rim pred Koriolanom. Kdo ne pozna Kornelije, mater slavnih Grachov! Toda z grško kulturo je prišel tudi grški duh v Rim, prostitucija se je širila, vrednost žene je padla in nenravnost se je množila. Kaj čuda, da je bila sreča mila onim narodom, ki so se čvrsti in zdravi vsipali od severnih strani. In vendar dobimo tudi v času zapadajočega klasičnega veka žene, ki visoko stoje nad navadnim nivô in kažejo nekako stremljenje po emancipaciji. Ta čas je poznal poleg zvutih in dobrih heter tudi resne filozofke na šolah v Aleksandriji in drugod. V socijalistiško verskem gibanju, v kristjanstvu pa je stopala žena iz mase kot bojevnica za nove ideje. Ko je moška družba propadala, je ženski element z večjo silo stopil na dan. Toda tu je prišel preobrat, ki je končal stari vek.

J. Ž. Miler:

Mrtivo srce.

Pravljica.

Zivela sta car in carica, mlada, zdrava in bogata, da jima ni bilo para na božjem svetu. Ko se jima je rodilo še dete, ljubezniva hčerka, je bila njiju sreča neskončna. Toda ni jima bilo usojeno, da bi bila srečna . . .

Pred carskim dvorom je rasla lipa, ki je bila starejša in višja nego sam dvor. In ko sta se nekoč car in carica hotela z okna nagledati svojega carstva, jima je bila napoti lipa, ki je zakrivala razgled. Raz-

srčila se je carica in je rekla: »Posekajte to grdo drevo, ki mi zadržuje pogled!« Tudi car je mislil tako, in takoj so planili sluga k lipi in so jo posekali.

Toda v vejah te lipe je sedela človeškim očem nevidna čuvarica sreče carske rodbine. Sedaj je izgubila svoje bivališče, in ko se je znočilo, je sedla tužna na posekano deblo in je besno zatožila. To je slišala druga vila, čuvarica carstva; zbala se je, da se ne bi njena tovarišica maščevala tudi nad onim, kar je pod njenim varstvom, zato je šla k njej, da jo pomiri. Ali prva vila ji je odgovorila: »Carstvu jaz ne morem ničesar, ker ni v moji oblasti. Pač pa kaznujem carja in carico. Kakor onadva nista imela srca, ko so posekali mojo lipo, tako naj bo tudi njuna hči brez srca!«

Ko je izpregovorila vila te besede, je kriknila mlada caričina v svoji zlati postelji v sanjah. Prihitela je carica in je pogledala k detetu, ali otrok je zopet spal in je dihal, samo srce je bilo popolnoma mirno, kakor da ne bije več. In carica je poklicala svojega moža, dvorkinje in zdravnike ter modre žene — vsi so preiskali dete, poslušali, a videli so, da je deklica živa, srce pa jej je mrtvo . . .

Toda vsega se ljudje navadijo. Ko ni pomagal jok in stok, niti moška znanost in ne ženska iznajdljivost ter je postajala deklica vsa lepša in večja, je utihnila govorica o tem dogodku. Vendar pa je bilo muka gledati, kako carjeva hči ne mara za nič na svetu. Drugi se včasih smejejo, včasih zopet jokajo, kakor jim je pač pri srcu. Caričina pa je bila živ kip brez človeških čustev.

Zgodilo se je, da sta umrla deklici oče in mati: tako je določila vila zlokobnica. Vse carstvo je objela velika žalost; hči pa ni prelila niti solze . . . Kronali so mlado caričino, vse je prepevalo in se veselilo, ali ona — kakor da je vse to nič ne briga.

Prišla so huda leta, ljut sovražnik je silil v deželo; potem zopet je sledila junaška zmaga in povsod je zavladal božji blagoslov. Vse je bilo srečno in veselo — izvzemši carico. Zato so se mlajši začeli žalostiti in so jo obsojali, da je ohola in mrzla; starejši pa so jih mirili, da sirota ni ničesar kriva, ker pač nima srca.

In približal se je čas, ko se je imela mlada carica omožiti, da bi imela komu ostaviti svoje carstvo. Njeni svetovalci so ji prigovarjali, naj si izbere moža; ali carica se ni zmenila za to, dokler se visoki gospodje krone niso zedinili ter so jej pripeljali mladega carjeviča in so poročili ž njim carico.

Mladi car je bil lep in dober; carico je čuval kakor kapljo rose na dlani. Zato so ga vzljubili stari in mladi v velikem carstvu — samo če bi bila tudi carica marala zanj.

Nakrat se je zaslišalo, da se je carici narodilo dete.

Dete je bilo slabotno, mati bolna, zato je car zabranil vsako zabavo in veselje, dokler se dete ne okrepi in mati ne ozdravi.

Bila je tiha noč, luna je zlatila carski dvor, nikjer nikakega vetriča, ni ptičjega glasu. A v dvoru je ležala na mehki postelji carica z odprtimi očmi; poleg nje malo dete. Gledal je nanju car, in siloma je zadržaval v svoji duši srečo in solze. Ni se mogel premagovati, dvignil je dete in ga krepko položil materi v naročje. Dete je zajokalo in vroča njegova solzica je kanila materi na prsi.

In glej čudo! V tem hipu je vztrepetala mati, odprla je oči, ki je zasnil v njih blažen sijaj. Car se je sklonil od divnega začudenja, njegovo uho se je dotaknilo ženinih prsi, in tedaj je zaslišal, kako se je v teh prsah prebudilo srce in je začelo utripati, utripati kakor zlat zvonec . . .

A pred carskim dvorom, kjer so bili nekdanj posekali vilino deblo, je te noči vznikla iz zemlje sveža lipova mladika.

Naloga žene v človeštvu.

Družba zdravnikov na Dunaju je izdala brošuro »Našim ženam«, ki jo nameravajo razširiti po vseh kronovinah in ki ima namen poučiti ženstvo o najnevarnejših zadevah človeškega življenja. Zdravniki govore v svojem oklicu sledeče besede:

Poslednjih petdeset let preteklega stoletja je povzročilo velik preobrat v življenskem naziranju človeštva. Ne samo pod vplivom izpremenjenih političnih in socialnih razmer se je duševno obzorje posameznika premaknilo; še bolj morda, četudi nezavedno, so globoko segajoče pridobitve medicine, ker se tičejo življenja in zdravja, največjih zakladov človeštva, vplivale na naziranje. Naložile so novih pravic, a tudi novih dolžnosti državi in vsakemu posameznemu državljanu. Na mesto večinoma iz verskih motivov izvirajoče dobrodelnosti za reveže in nesrečneže so stopile raznovrstne zdravstvene naredbe, začel se je sistematični boj proti hudo razširjenim ljudskim boleznim.

Seveda bo imelo to svoj polni učinek le tedaj, ako bo smisel za sredstvo in namen postala skupna last vseh, ko bodo ljudje čutili kakor socialno dolžnost celokupnosti: slušati potrebne naredbe. K izpolnjevanju teh nanovo nastajajočih dolžnosti treba pa pritegniti tudi ženske; saj gre v prvi vrsti: varovati lastno njih zdravje in s tem enega najdragocenejših zakladov naroda, številno in vrlo potomstvo. Ženske drže v treh najpomembnejših dobah svojega življenja, kakor neveste, kakor žene, kakor

vzgjajajoče matere, bodočnost zaroda v svojih rokah. Imajo pa tudi same zase vso pravico do varstva svoje osebe, do tistega jasnega opozarjanja na obdajajoče jih nevarnosti, brez katerega je izključena obramba proti vedno višje vstajajočemu valovju.

Socialno mesto ženske se je sila izpremenilo; v mnogih slučajih so odtegnjene varnemu zaščitju doma; s službovanjem v javnosti in z večjo socialno svobodo so izpostavljene mnogim nevarnostim.

Družba zdravnikov smatra torej za svojo dolžnost, da poučevalno poseza v eno najresnejših vprašanj, ki je za vse življenske položaje, za vse stanove največjega pomena. Znamenita misija je izročena vedoči materi. Ona bo v konfliktu obstajajočih naziranj, ki zahtevajo od moškega drugačne spolne morale nego od ženske, morala najti izhod...

Ideal, po katerem mora stremiti vsaka mati je, da je njena deca telesno popolnoma razvita in zdrava ter da so njeni sinovi in hčere moralno čisti, kar je najboljše poroštvo za srečen zakon in zdravo potomstvo. To fizično in moralno zdravje gojiti in varovati je v prvi vrsti stvar ženske; a ona bo mogla v tem pogledu uspešneje delovati, ako pozna nevarnosti, ki prete od vseh strani. Velik del vzgojevalnega dela naših današnjih mater mora obstajati v gojitvi individualne samostojnosti njihovih sinov nasproti masi, v izobraževanju resnega javnega mnjenja, ki od strani zopet vpliva na posameznika.

Dokler ženske ne bodo poznale obstoječih razmer, dotlej njih sodba o tem ne bo imela nobene veljave, dotlej jih ne bo nihče poslušal. Družba pa se bo morala navaditi, da se bo ozirala tudi na stališče matere; in žena najde svoje najboljše prvoboritelje v sinovih, vzgojenih od moralno in duševno visoko-stoječih žensk.

Naši mladini je treba vdahniti zavest, da je njena socialna dolžnost, dajati življenje zdravim, krepkim ljudem! Jako želeti je zgodnjih zakonov. Pač ni pobjliže razlagati, da čim krajša je doba med doseženo, spolno zrelostjo in med poroko, ali z drugimi besedami, čimpreje se moški oženi, tem več jamstva je, da bo zakon srečen. Gmotne ozire temu, žal, le prečesto nasprotujejo. Stvar staršev bi bila, da tudi sinu s svojo pomočjo omogočijo zgodnjo ženitev, kakor omogočijo hčeri možitev.

To so socialna stališča, ki jih higijena plemen postavlja v ospredje. S čisto pedagoškega stališča treba smatrati za srečo, ako traja prava otroška doba kolikor mogoče dolgo in ako nastopajo komplikacije spolne zrelosti šele pozno. Zato ni mogoče postavljati nikakih določenih predpisov, ker so individualna nagnjenja, osebne razmere prerazlične.

Eno najtežjih vprašanj je dandanes možitev hčerá. Navadno se jih v rodbini čuva in varuje kakor kako dragocenost, zavarovano proti vsemu hudemu življenja. Skoraj nikoli ne pride staršem na mar, da bi se ozirali na najvažnejši faktor, na zdravje že-

ninovo. Stariši bi morali, ako zasnubi kdo njihovo hčer, od snubača najprej zahtevati, da se pusti preiskati od zdravnika, ki mu sme rodbina povsem zaupati. Ako je zdravniško izpričevalo ugodno, potem šele smejo privoliti v zakon. Matere predvsem bi morale v tem odločilnem trenutku biti neizprosne.

Matere naj zahtevajo: »bolnega moškega, ki se skuša, oženiti, mora družba bojkotirati!« To bi vsaj povzdigovalo čustvo odgovornosti v moškem, ki se ženi.

Ženske so v vseh časih, v vseh družabnih krogih bile npravstveno ohranjujoči in vzgajajoči element. V dobi najhujših prekucij na vseh poljih kakor je sedanja, je samo normalen zakon z zdravo deco poroštvo za bodočnost ženstva in človeštva sploh. Danes ne ščitita ženske ne šega ne zakon pred nevarnostim, ki prete njenemu zdravju. Ne preostaja ženskam družega, nego da se po možnosti same ščitijo. Da se jih o teh žalostnih razmerah pouči, je zapoved potrebe. Seveda jim vzame marsikako iluzijo in jih obremenja z novimi težkimi dolžnostmi. In vendar se mora zgoditi nekaj, da se izboljša stališče ženske nasproti moškemu in se zahtevam časa bolje prilagodi. Vedoča žena, vedoče dekle bo znalo boljše izvoliti, kakor ono, ki ničesar ne sluti, ki ne pozna sveta.

Kadar je to načelo enkrat prodrlo v moškega zavest, potem bo nezavedno pustil vplivati nase tudi žensko naziranje. In tisto nepošteno sramovanje, ki se dandanes zadovoljuje s tem, da kako bolezen ženski kolikor mogoče prikriva, se bo morda kmalu umaknilo prevdarku, da je za moškega nečastno in zločinsko predrzno, staviti v nevarnost zdravje in srečo dekleta ter še nerojenih otrok.

Neki glasoviti nemški jurist je predlagal, naj bi bil vsak moški, ki se je združil z dekletom ali se celo ž njo oženil, — dasi je bil bolan — kaznovan na dve leti težke ječe. Do take postave še ni prišlo, dasi bi bila v veliko korist vsemu človeštvu. Ker pa zadeva ta postava v prvi vrsti žene — jim za sedaj ne preostaja družega, nego — da se varujejo same, kakor pač morejo in znajo ter da navajajo tudi svoje hčere in sinove v to.

Dvojne različne morale ne sme biti v kulturnem človeštvu.

Iz ženskega sveta.

Za volilno pravico in proti njej. Konservativne Angležinje so ustanovile proti pogumnim in naprednim svojim rojakinjam-suffragetkam — ki se tako vztrajno bore za volilno pravico, ligo. Namen te lige je, nastopati proti delovanju suffragetk, vničevati vse njih težnje za pridobitev vol. pravice. Že pred dvema le-

toma je pozivljala neka gospa Lousdale, naj bi se zbrale vse one ženske, ki se ne strinjajo z zahtevami suffragetk. Sestavil se je odbor in s pomočjo moških so res nabrale 37.000 podpisov. Sedaj se je postavila na čelo nazadnjaških žensk neka ladi Haversham, ki je zbrala okoli sebe divje fanatične nasprotnice žen. volilne pravice. Tako se je zopet pokazalo, da so največje sovražnice ženskega sploš. napredka in žen. duševne osvoboje — ženske same.

Ženska univerza v Carigradu. Marsikdo bi mislil, da Turkinje nimajo nikakega pojma o ženski emancipaciji. V resnici pa so daleko pred nami. Saj imajo že v Carigradu svojo univerzo, ki je urejena po ameriškanskih ženskih vseučiliščih. Učni jezik je angleški in tudi poučujejo na univerzi večinoma Amerikanke. Promoviralo je na tej univerzi že okoli 130 žensk; več kot polovica od teh pa jih tudi praktično izvaja svoj poklic doktoric oz. profesoric. Sedaj je vpisanih na univerzi 160 dijakinj, ki so prišle iz Azije, iz Albanije, Egipta, iz Rumunske, Bolgarije in od drugod.

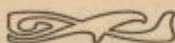
Balerina — maturantka. V Varšavi je napravila koncem letošnjega šolskega leta z odliko maturo plesalka Marija Rutkovska, ki se namerava posvetiti juridičnim študijam. Gospica Rutkovska, ki je bila dalje časa baletista, je lepa, mlada in jako nadarjena. Izvajala je do zadnjega poklic plesalke, a je hkratu študirala. Plesala je prav do mature in bo morda plesala tudi kot juristka.

Doma.

Češplje v jesihu. Zloži lepo cele češplje s peclji v kozarec za kompot, kuhaj potem 10 minut 1 liter jesiha z 1½ kg sladkorja in vlij to tekočino hladno na češplje. Nato jih kuhaj še tri minute v sopari, a ne dalje časa, ker se češplje razpočijo.

Sadje v medu. Češplje, grozdje, črešnje in drugo sadje zloži v porcelanasto posodo in nalij vanjo toliko medu, da je sadje popolnoma pokrito. Potem posodo dobro zapri, da ne more zrak do nje in jo postavi na hladen prostor. Na ta način vloženo sadje se jako lepo ohrani in je tudi zelo okusno.

Raznoterosti.

Za izboljšanje ženske obleke. Ženske najbolj čutijo nedostajanje dobrih šivilj. Saj je ogromno šivilj, a veliko jih je slabih in prav malo res dobrih. Zato je »nemška zveza za izboljšanje ženske obleke« na zborovanju v Bonnu dne 10.—13. maja t. l. sklenila zahtevati, da naj se na državnih in mestnih obrtnih šolah osnujejo strokovni tečajji za šivilje. Tudi v Avstriji bi bili potrebni taki tečajji!

Parižanke se ne kopljejo. Po porabi mila bi se moglo soditi kulturno stanje kakega naroda, kakor tudi po statističnih podatkih javnih kopeli. Ako se to vzame kot merilo, bi za Parižane jako slabo izpadlo, ker ti se kopljejo le ob največji vročini v hladni vodi. Ker letos do sedaj v Parizu ni bilo velike vročine, tarnajo lastniki pariških kopališč o slabih časih. Dočim se je preteklo leto do tega časa v štirih pariških javnih kopališčih kopalo 300.000 oseb, prodanih je bilo letos vsega skupaj samo 30.000 kart. Najinteresantnejše pri vsem tem pa je, da se v Parizu moški stokrat bolj kopljejo nego ženske.

Naše dolžnosti.

Slovenci rastemo v gospodarskem oziru le pomalem. Preveč pomalem v razmerju z našo potrebo in našimi delavnimi močmi. Vzrokov tega malega napredka je mnogo. Uničuje nas nesloga med brati, uničuje nas dejstvo, da nismo podjetni, zlasti pa tudi dejstvo, da premalo uvažujemo geslo: Svoji k svojim. Ne čakajmo na pomoč od drugod, nego podpirajmo se sami! Če ne bomo Slovenci pripomogli svojim rojakom, da si ustanove velike trgovine, obrtovalnice in tovarne, pač mora priti v deželo tujec, ki je naš skrit sovražnik in ne bo imel srca do slovenskih delavcev in odjemalcev. Zato bodimo le veseli, če se loti kak Slovenec večjega podjetja, nikari mu ne delajmo zaprek, nego ga podpirajmo, kolikor je v naši moči. Vsaka malomarnost ali popustljivost je v tem oziru neodpustljiv naroden greh, ki se bo bridko maščeval. Bodimo vendar že enkrat složni v misli, da treba podpirati in dvigati svoje. Slovenke, segajte le po tem, kar stavi v promet slovenski trgovec, slovenski tovarnar, kar je dobrega naredila roka slovenskega delavca! Slovenke naj kupujejo svoje potrebščine pri Slovencih! Opozorjamo n. pr. na slovensko cikorijo. Naše slovenske pokrajine porabijo velikanske množine cikorije. Žal, da se rabi po mnogih slovenskih krajih še vedno tuj izdelek, dasi imamo lepo narodno podjetje te stroke, ki proizvaja blago najboljše vrste pod znamkama Cirilova in Zvezdna cikorija. — Slovenske gospodinje, kupujte Cirilovo in Zvezdno cikorijo ter pošiljajte listke, ki so pod pokrovcem vsake škatlje te cikorije l. jugoslovanski tovarni kavinih surrogatov v Ljubljani. Saj dobite za to brezplačno edini slovenski ženski list »Slovensko Gospodinjo.«

